

اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران پس از به قدرت رسیدن طالبان (۲۰۲۱-۲۰۲۴)

رامین فخاری^۱

چکیده

در سال ۲۰۲۱ با خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان، پس از قریب به بیست سال، طالبان به قدرت بازگشت و بازگشت طالبان، اثرات سیاسی، اجتماعی، ژئوپلیتیک و اقتصادی مختلفی را بر افغانستان و منطقه گذاشته است. مقاله پیش رو به روش توصیفی - تحلیلی و با جمع‌آوری و دسته‌بندی آثار کتابخانه‌ای و تحلیل‌هایی که که قبلاً در این حوزه به رشته تحریر درآمده‌اند و همچنین تحلیل داده‌های اقتصادی افغانستان در دوران طالبان با استفاده از چهارچوب نظری ژئواکونومیک به دنبال پاسخ به این سؤال است که به قدرت رسیدن طالبان چه اثراتی را بر اقتصاد افغانستان داشته است؟ فرضیه اصلی بر این اساس استوار است که بازگشت طالبان به صحنه قدرت سیاسی افغانستان، اثرات منفی بر شاخصه‌های اقتصادی داخلی این کشور و سطح رفاه مردم گذاشته است و منجر به ایجاد رکود، فقر و بیکاری شده است؛ اما از بُعد اقتصاد منطقه‌ای، طالبان توانسته است با صادرات محصولات کشاورزی و همچنین، صادرات مواد خام میزان مبادلات خود را ثابت نگاه دارد. هر چند طالبان از نظر کاهش بیکاری، کاهش فقر، کاهش رکود، افزایش تولید و کسب‌وکار در داخل افغانستان عملکرد موفقیت‌آمیزی نداشته است؛ اما در بُعد اقتصاد منطقه‌ای توانسته است نسبت به دوران جمهوری میزان مبادلات خود را با همسایگان حفظ نماید.

▪ واژگان کلیدی:

طالبان - افغانستان - اقتصاد - چین - پاکستان.

درجه مقاله: علمی - پژوهشی

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۳۱

^۱. دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، جمهوری اسلامی ایران. raminfakhari@gmail.com

مقدمه

در سال ۲۰۲۱، با خروج آمریکا و هم‌پیمانانش از افغانستان، طالبان تهاجمی بزرگ علیه جمهوری افغانستان آغاز کرد. این حمله پس از توافقنامه صلح دوحه میان ایالات متحده و طالبان صورت گرفت و منجر به تسلط طالبان بر افغانستان شد. با شروع خروج نیروهای آمریکایی، طالبان به سرعت پیشروی کرده و کابل را فتح کرد.

در زمان تغییرات سیاسی مانند انقلاب‌ها و جنگ‌های داخلی، مسائل سیاسی، امنیتی، اجتماعی و اقتصادی تحت تأثیر قرار می‌گیرند. در سال‌های اولیه، استقرار نظم جدید، کشورها معمولاً با مشکلات اقتصادی مواجه می‌شوند. افغانستان حتی در دوران حکومت جمهوری نیز با چالش‌های اقتصادی روبه‌رو بود و استقرار حکومت طالبان این مشکلات را تشدید کرد. بیکاری، فقر، مشکلات تأمین هزینه‌های غذا و سرپناه، تورم و رکود، از جمله مشکلاتی بودند که بر دوش مردم افغانستان قرار گرفت. همچنین، تحریم‌های ایالات متحده و قطع کمک‌های بین‌المللی فقر را در این کشور افزایش داد.

مقاله پیش رو به تحلیل تولید ناخالص داخلی، اشتغال، سرمایه‌گذاری، فقر، بیکاری، تورم، کشاورزی، رشد اقتصادی، اشتغال زنان، منابع درآمدی طالبان و تلاش‌های آن‌ها برای مبارزه با فساد در افغانستان در دوران طالبان می‌پردازد و این شاخص‌ها را با سه سال پایانی حکومت جمهوری مقایسه می‌کند.

همچنین، این مقاله به بررسی و تجزیه و تحلیل روابط اقتصادی افغانستان با همسایگان در دوران طالبان می‌پردازد و با استفاده از نمودارها و ارقام، نقاط ضعف و قوت اقتصادی حکومت طالبان را نسبت به دوران جمهوری بررسی می‌کند. همچنین، مشکلات اقتصادی ناشی از حکومت طالبان بر اقتصاد افغانستان را نیز مورد تحلیل قرار می‌دهد.

ذکر دو نکته ضروری است؛ اولاً، در نمودارها برای مقایسه دوران طالبان و جمهوری، تاریخ‌ها از سال ۲۰۱۸ به بعد ذکر شده تا شاخص‌های اقتصادی افغانستان در این دو دوره مقایسه شود. ثانیاً، با توجه به این که بیشتر مبادلات افغانستان با کشورهای همسایه مانند ایران، پاکستان، هند و چین انجام می‌شود، سایر کشورها به دلیل سطح پایین مبادلات نادیده گرفته شده‌اند.

اهمیت این پژوهش، بر این اساس استوار است که به بررسی تأثیرات اقتصادی و سیاسی طالبان بر افغانستان و کشورهای همسایه، به‌ویژه ایران می‌پردازد. با توجه به همسایگی افغانستان و ایران، هر تغییر سیاسی و اقتصادی در افغانستان می‌تواند هزینه‌هایی برای ایران به

همراه داشته باشد، به‌ویژه با افزایش تعداد پناهندگان افغان در ایران، بررسی اقتصاد افغانستان اهمیت می‌یابد. همچنین، تغییرات سیاسی در افغانستان می‌تواند بر روابط اقتصادی این کشور با همسایگانش مانند پاکستان، هند و چین تأثیر بگذارد. بررسی اقتصاد سیاسی طالبان به درک بهتر از آینده مبادلات اقتصادی در منطقه کمک می‌کند. علاوه بر این، کشورهای همسایه به دلیل ضعف دولت طالبان و محصور بودن افغانستان در خشکی، به دنبال افزایش نفوذ خود در این کشور هستند. این پژوهش می‌تواند در رابطه با تعاملات اقتصادی در منطقه که برای حفظ منافع ملی ایران در افغانستان مفید باشد، ارائه دهد.

روش پژوهش. مقاله به روش توصیفی و تحلیلی نوشته شده و از داده‌های کتابخانه‌ای، مقالات، اطلاعات منتشرشده در وبگاه‌های خبری رسمی و داده‌های اقتصادی استفاده کرده است. همچنین، این داده‌ها با اطلاعات سیاسی تحلیل و دسته‌بندی شده‌اند.

پیشینه پژوهش. مقاله‌های متعددی درباره وضعیت اقتصادی افغانستان پس از به‌قدرت رسیدن طالبان نوشته شده است از جمله:

کلارک (۲۰۲۳). در مقاله خود بقا و رکود وضعیت اقتصاد افغانستان به تحلیل وضعیت اقتصادی افغانستان پس از به‌قدرت‌رسیدن طالبان می‌پردازد. نویسنده با استفاده از گزارش‌های بانک جهانی، مشکلات اقتصادی کنونی، سطح اشتغال و سقوط آزاد اقتصاد افغانستان را به دلیل قطع سیستم بانکی و کمک‌های بین‌المللی بررسی کرده است. همچنین، به مسائل مالیاتی، فساد و ثبات اندک اقتصاد پس از سال ۲۰۲۱ اشاره کرده و مواردی چون تورم قیمت اقلام خوراکی و کسری‌های تجاری را تحلیل می‌کند.

مقاله به کاهش صادرات و تقاضای کل در واردات نیز پرداخته و نتیجه‌گیری می‌کند که اقتصاد افغانستان شکننده است و تحت تأثیر ممنوعیت کشت مواد مخدر آسیب‌دیده است. در نهایت، نویسنده به عوامل خارجی رکود و تورم اشاره کرده؛ اما نقش تحریم‌های بین‌المللی را کمتر مورد توجه قرار داده است.

مورتازاشیلی (۲۰۲۲) در مقاله خود، تحت عنوان سقوط افغانستان به بررسی اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران اشرف غنی و تأثیرات آن بر ظهور طالبان و فروپاشی اقتصادی حکومت جمهوری می‌پردازد. نویسنده به تحلیل مسائل سیاسی و اقتصادی مرتبط با سقوط حکومت و قدرت‌گیری طالبان می‌پردازد و بر نقش اقتصادی و سیاسی حکومت اشرف غنی تأکید می‌کند. همچنین، اثرات تحریم‌های بین‌المللی و کمک‌های خارجی بر اقتصاد افغانستان

در دوران طالبان مورد بررسی قرار می‌گیرد، درحالی‌که به عوامل داخلی رکود و تورم کمتر توجه شده است.

اعصار و همکاران (۲۰۲۴). در مقاله خودشان تحت عنوان مروری بر تجارت بین‌المللی و رفاه داخلی این مقاله به بررسی صادرات برخی کالاهای کشاورزی و راه‌های توسعه کشاورزی و صادرات محصولات کشاورزی افغانستان می‌پردازد. با استفاده از روش اقتصادسنجی، مساحت زمین‌های قابل کشت و میزان محصولات قابل صادرات کشور مورد تحلیل قرار گرفته است. همچنین، مواردی که می‌توانند به توسعه صادرات کشاورزی افغانستان کمک کنند، مطرح شده‌اند؛ اما مقاله به مشکلات طالبان و تحریم‌ها در توسعه تجارت افغانستان و به مسئله خام‌فروشی اشاره‌ای نکرده است.

دوبروولسکی (۲۰۲۴) در مقاله خود تحت عنوان عوامل و چشم‌انداز توسعه اقتصاد مواد افیونی در افغانستان به تحلیل تولید و قاچاق مواد مخدر و رشد گروه‌های تبهکار، پس از فروپاشی حکومت جمهوری افغانستان می‌پردازد. همچنین، عوامل کشت مواد مخدر در افغانستان کنونی و تأثیر بازگشت طالبان بر قاچاق و اقتصاد این مواد را بررسی می‌کند.

محمد عثمان و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله خودشان تحت عنوان بررسی مجدد رابطه سرمایه‌گذاری مستقیم منابع طبیعی و رشد اقتصادی در افغانستان نقش سرمایه‌گذاری خارجی و استخراج منابع طبیعی در تسریع رشد اقتصادی افغانستان می‌پردازد و تأثیر ناامنی بر اقتصاد این کشور را مورد توجه قرار می‌دهد. شواهدی از رشد اقتصادی بلندمدت و کوتاه‌مدت افغانستان ارائه می‌شود و تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی با صنعت مقایسه می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که بین رشد ناخالص داخلی، منابع طبیعی و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در افغانستان یک علیت متقابل وجود دارد که می‌تواند به اقتصاد پایدارتری منجر شود. با این حال، نقدهایی به مقاله وارد شده که بر تأکید بیش از حد بر اثر صادرات مواد خام بر اقتصاد افغانستان اشاره دارد؛ زیرا این صادرات تنها به افزایش بیست درصدی صادرات به چین منجر شده و تأثیر عمده‌ای بر اقتصاد افغانستان نداشته است.

احمد صالحی و همکاران (۲۰۲۱). تحلیل اقتصاد سیاسی برنامه تأمین مالی مبتنی بر عملکرد در افغانستان به تجزیه و تحلیل اقتصاد سیاسی افغانستان با استفاده از روش کیفی - تحلیلی پرداخته و به بررسی پویایی قدرت و تعاملات بین بازیگران و ذی‌نفعان کلیدی در این زمینه می‌پردازد. این تحقیق در زمان به قدرت رسیدن طالبان نوشته شده و به درک پویایی‌های

اقتصاد سیاسی در فرایند سیاست‌گذاری افغانستان اشاره دارد. یکی از نقاط ضعف مقاله، قضاوت درباره اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران طالبان بر اساس ماه‌های اول به‌قدرت‌رسیدن آن‌هاست. مقاله حاضر به بررسی جامع وضعیت اقتصادی افغانستان و روابط آن با همسایگانش می‌پردازد و در مقایسه با مقالات قبلی که به‌صورت جداگانه به موضوعاتی مانند مواد مخدر، منابع طبیعی، تحریم‌ها و فقر پرداخته‌اند، رویکردی کلی‌تر دارد. این مقاله، همچنین به دلیل کمبود مقالات علمی در مورد اقتصاد افغانستان پس از به‌قدرت‌رسیدن طالبان، به‌ویژه در میان منابع فارسی‌زبان، متمایز است. علاوه بر این، روابط اقتصادی افغانستان با همسایگانش به‌طور یکپارچه تحلیل شده است، در حالی که مقالات پیشین به بررسی جداگانه هر یک از این کشورها پرداخته‌اند.

چارچوب نظری. نظریه ژئواکونومیک: نظریه ژئواکونومیک زیرشاخه‌ای از نظریه ژئوپلیتیک است که به بررسی رابطه میان اقتصاد، جغرافیا و سیاست می‌پردازد. این نظریه به تحلیل نقش متقابل این سه حوزه می‌پردازد و اقتصاد را به‌عنوان عاملی کلیدی در روابط بین‌الملل و به دست آوردن منابع قدرت مورد توجه قرار می‌دهد. به عبارتی، ژئواکونومیک گسترش ژئوپلیتیک در زمینه اقتصادی است و محدوده تحلیل را کمی محدودتر می‌کند (Jaeger, Brites, 2020). ژئواکونومیک به بررسی تأثیر ویژگی‌های جغرافیایی اقتصادی بر موجودیت و سیاست خارجی کشورها می‌پردازد. این مفهوم، مدل ارتباط بین سیاست و اقتصاد را ارائه می‌دهد و تأثیر اقتصاد بر فضای داخلی و خارجی کشور و دسترسی به منابع اقتصادی را تحلیل می‌کند. همچنین روابط منطقه‌ای و اقتصادی را در چارچوب مناطق جغرافیایی خاص مورد بررسی قرار می‌دهد.

برخی افراد، ژئواکونومیک را به معنای استفاده از قدرت و نیروی نظامی برای کسب منافع اقتصادی تعریف می‌کنند (Martiningui, Young, 2011: 14). ژئواکونومیک به‌عنوان مفهومی وسیع در ارتباط با تعاملات اقتصاد بین‌الملل، ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک تعریف می‌شود. برخی نیز از این واژه برای تحلیل تجارت بین‌الملل و تحریم‌ها استفاده می‌کنند (Bremmer, 2010). در ژئواکونومیک، موقعیت و کارکردهای آن باید به گونه‌ای تفسیر شود که به تأمین نفوذ اهداف ژئوپلیتیک و قدرت کشورها در محیط پیرامونی کمک کند. حکومت‌هایی که سیاست خارجی خود را بر اساس ژئواکونومیک بنا نهاده‌اند، از اقتصاد به‌عنوان ابزاری برای نفوذ در مناطق موردنظر استفاده می‌کنند. واژه ژئواکونومیک به معنای استفاده از ابزارهای اقتصادی برای تحقق اهداف ژئوپلیتیک است؛ اما تعاریف دیگری نیز وجود دارد که عناصر ژئوپلیتیکی را برای دستیابی به نتایج اقتصادی

منعطف می‌کند. ابزارهای ژئواکونومیکی شامل سیاست‌های خارجی، تجاری، سرمایه‌گذاری، تحریم‌های اقتصادی و مالی و انرژی کالاها هستند (Petsinger, 2016).

ژئواکونومیک به حکومت‌ها این امکان را می‌دهد که با استفاده از اقتصاد، جایگاه خود در جهان را بازنگری کنند. این مفهوم به بسترهای جغرافیایی کشورها توجه دارد و به آن‌ها کمک می‌کند تا با بهره‌گیری از فرصت‌ها و مزیت‌های خود، توانایی‌هایشان را تقویت کنند و مناسبات بین‌المللی را به گونه‌ای تنظیم کنند که اهداف اقتصادی را تأمین کند. همچنین، ژئواکونومیک بر رفتارهای اقتصادی و سیاست‌آثیر می‌گذارد و روابط متقابل بین کشورها و امور بین‌المللی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در ژئواکونومیک، شبکه اقتصادی و کنترل آن برای دستیابی به قدرت و امنیت بررسی می‌شود. این کنترل ممکن است شامل کالاهای واسطه‌ای و خارجی باشد که می‌توانند تهدیدی برای یک کشور به شمار آیند (Clyton and etc, 2024). ژئواکونومیک به معنای استفاده دولت از عوامل اقتصادی برای اعمال قدرت است. (مختاری هشی، ۱۳۹۷: ۵۹) در ژئواکونومیک، تأثیر اقدامات اقتصادی کشورهای دیگر بر اهداف اقتصادی یک کشور مورد بررسی قرار می‌گیرد (Harris and Blackwill, 2016: 20). ژئواکونومیک به متغیرهای جغرافیایی مانند عوارض طبیعی، منابع آبی و زیرزمینی و دسترسی به آب‌های آزاد وابسته است. این مفهوم شامل نیاز به دستیابی به بازارهای جهانی، تأمین منابع مالی، رقابت اقتصادی با همسایگان و تعارضات منطقه‌ای است. بر اساس این نظریه، کشورهای مختلف برای تأمین منافع اقتصادی خود به بازنگری در سیاست‌های خود می‌پردازند و تجارت خارجی به‌عنوان عاملی کلیدی در تسهیل ارتباطات اقتصادی میان کشورها مطرح می‌شود.

کاربست نظریه ژئواکونومیک برای افغانستان پس از به‌قدرت‌رسیدن طالبان. نظریه

ژئواکونومیک که ترکیبی از اقتصاد جغرافیا و سیاست است، در مورد افغانستان در دوران طالبان به وضوح قابل مشاهده است. این کشور از نظر جغرافیایی به شدت به همسایگانش مانند ایران، چین، پاکستان و هند وابسته است و این وابستگی، اهمیت ژئوپلیتیکی خاصی به افغانستان می‌بخشد. حضور طالبان به عنوان یک عامل سیاسی، ارتباطی مثلی بین سیاست، جغرافیا و اقتصاد افغانستان و همسایگانش ایجاد کرده است. همچنین مؤلفه‌های اقتصاد سیاسی افغانستان شامل روابط اقتصادی منطقه‌ای، تحریم‌های بین‌المللی و محصور بودن در خشکی، ضرورت استفاده از چهارچوب ژئواکونومیک را برای تحلیل وضعیت اقتصادی این کشور در دوران طالبان افزایش می‌دهد.

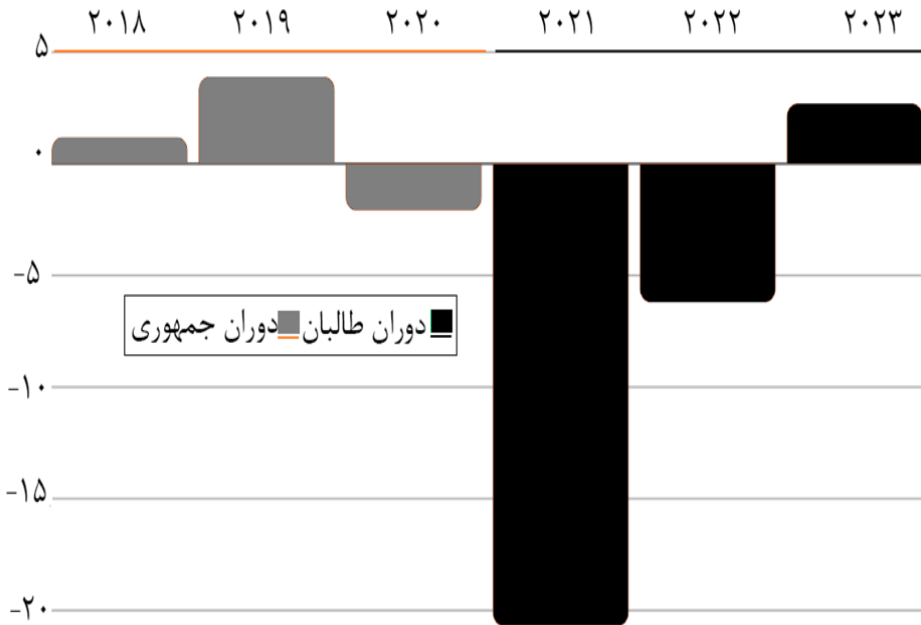
چهار چوب مفهومی. ژئواستراتژی. ژئواکونومیک به تنهایی نمی تواند توسعه اقتصادی را تسریع کند و نیازمند ترکیبی از سیاست‌های داخلی و خارجی، پس انداز و سرمایه‌گذاری ملی و توسعه انسانی است. نظریه ژئواستراتژی به‌عنوان مکملی برای ژئواکونومیک، بر اهمیت موقعیت جغرافیایی کشورها در ایجاد همکاری‌های راهبردی تأکید دارد. این همکاری‌ها می‌تواند به بهبود رفاه کشورهای منطقه از طریق تجارت آزادتر و تخصیص بهتر منابع منجر شود. برای بهره‌برداری کامل از این مزایا، کشورها باید چشم‌انداز مشترک، مکمل‌های اقتصادی، نزدیکی جغرافیایی و پیوندهای فرهنگی داشته باشند (Dedeoğlu, Tolga Bilener, 2021: 160).

مرکانتیلیسم، یک مکتب اقتصاد سیاسی است که هدف آن حداکثرسازی صادرات و حداقل کردن واردات است. این مکتب که به مکتب سوداگری نیز معروف است، بر پایه پول و فلزات گران بها بنا شده و در دوره‌ای از قرن شانزدهم تا هجدهم در اروپا رواج داشت. بر اساس این مکتب، دولت‌ها باید تجارت را برای افزایش ثروت و قدرت ملی خود تنظیم کنند و به همین دلیل تلاش می‌کنند، صادرات را افزایش و واردات را محدود کنند. مرکانتیلیسم بر این باور است که ثروت و قدرت یک ملت با افزایش صادرات و کاهش واردات حاصل می‌شود (Keton, 2024). در مرکانتیلیسم، فلزات گران بها مانند طلا و نقره برای ثروت ملت ضروری بوده و باید از طریق تجارت جمع‌آوری شوند (Britanica, 2024).

۱. اقتصاد سیاسی طالبان در ابعاد درون‌مرزی.

تولید ناخالص داخلی ملی و سرانه. قبل از به‌قدرت‌رسیدن طالبان، افغانستان به‌عنوان یک کشور ضعیف از نظر طبقه‌بندی‌های اقتصادی شناخته می‌شد و تولید ناخالص داخلی افغانستان بین سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۲۰ به پنج برابر افزایش یافته و از چهار میلیارد دلار به ۸.۱۹ میلیارد دلار رسیده بود (Pe'er, 2021). پس از تسلط طالبان، تولید ناخالص داخلی افغانستان به‌شدت کاهش یافت و در سال‌های ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ به ترتیب ۲۰.۷- و ۶.۲- درصد ثبت شد. در این دوران، تولید ناخالص داخلی افغانستان بیش از پنج میلیارد دلار کاهش یافته و به پانزده میلیارد دلار رسیده است. همچنین، تولید ناخالص داخلی سرانه بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۱ به طور متوسط ۵۰ درصد کاهش یافته و در سال ۲۰۲۳ نیز همچنان پایین باقی مانده است. تولید ناخالص داخلی ملی افغانستان از سال ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲ بین ۳۰ تا ۳۵ درصد کاهش یافته است (Claire Evans, 2022).

نمودار شماره ۱. میزان رشد اقتصادی افغانستان از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۲



(Source: Trading Economics)

نمودار شماره (۱) میزان رشد اقتصادی افغانستان از سال ۲۰۱۹ تا ۲۰۲۲ را نشان می‌دهد. طبق این داده‌ها، رشد اقتصادی در سال آخر حکومت جمهوری منفی بوده و با آمدن طالبان در سال ۲۰۲۱ به کمترین میزان خود رسید؛ اما در سال ۲۰۲۲ این روند تعدیل شد. **تولید و سرمایه‌گذاری.** پس از نزدیک به سه سال از حکومت طالبان بر افغانستان، اقتصاد این کشور همچنان ضعیف و با خطرات جدی مواجه است. افغانستان به یکی از ضعیف‌ترین اقتصادها در جهان تبدیل شده و به بزرگ‌ترین واردکننده کالاهای مصرفی نسبت به حجم اقتصاد خود تبدیل شده است (سخی زاده، ۱۴۰۱). میزان رکود افغانستان در سال ۲۰۲۲ نسبت به سال ۲۰۲۱، چهارده درصد افزایش یافته است. از زمان تسلط طالبان بر افغانستان در سال ۲۰۲۱، اقتصاد این کشور با کاهش ۲۷ درصدی و رکود شدید مواجه شده است (United Nations, 2023). در پنج ماهه اول سال ۲۰۲۳، تقاضا در اقتصاد بهبود یافته است؛ اما این تعادل ممکن است ناپایدار باشد. افزایش مالیات باعث کاهش سود تاجران شده است و همچنین، حضور طالبان در افغانستان باعث افزایش احساس ناامنی و عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری شده است. همچنین، رکود در تأمین مالی خارجی به دلیل تقویت مقررات

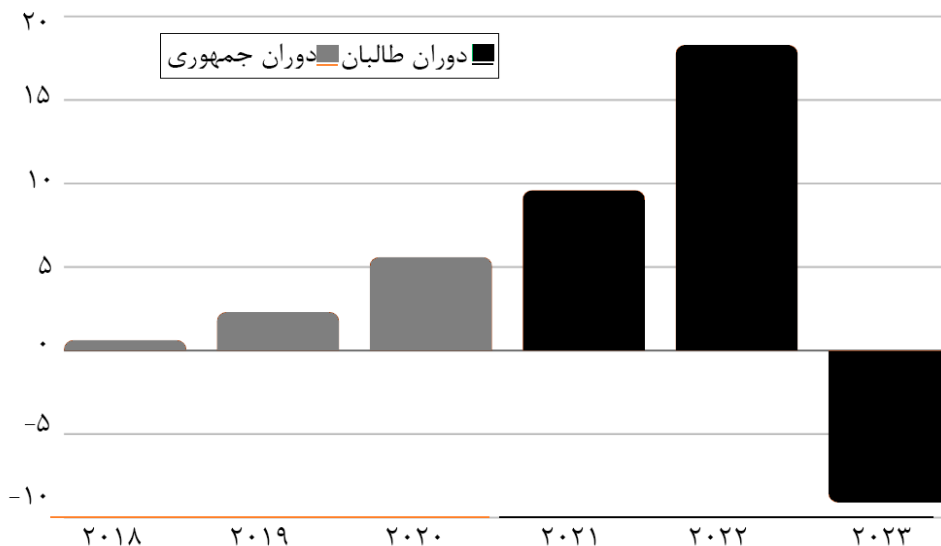
تجاری نیز مشاهده می‌شود. اقدامات طالبان در محدود کردن برداشت از بانک‌های تجاری، موجب ایجاد عدم اطمینان در سرمایه‌گذاری شده است (Pe'er, 2021).

اقتصاد افغانستان، تحت حاکمیت طالبان مختل شده و تقاضای کل به شدت کاهش یافته است. این کشور با تورم مواجه است و متوسط رشد اقتصادی از دو درصد بین سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۱ به طور متوسط، ۱۴ درصد کاهش یافته است (Rahimi, 2024). افزایش عواید صادرات طالبان در سال ۲۰۲۲، ناشی از بهبود شرایط اقتصادی نیست؛ بلکه به دلیل افزایش جمع‌آوری قبوض برق و مالیات بوده است. همچنین، با رسمی شدن مقابله طالبان با فساد، درآمدهای گمرکی که تا سال ۲۰۱۸ گم شده بود، به درآمدهای دولت افزوده شده است. این عوامل نشان‌دهنده رشد اقتصادی افغانستان نیستند (Joya, 2023: 14).

برخی تحلیل‌گران بر این باورند که مالیات‌های سنگین در افغانستان به اقتصاد این کشور آسیب می‌زند؛ در حالی که دیگران معتقدند افزایش مالیات بر تولید و تجارت با توجه به قیمت کالاها و خدمات متناسب بوده است (David Mansfield and Alcis, 2024: 4). طالبان، برخی بخش‌های اقتصادی را به سمت خود جذب کرده و در عین حال علیه بخش‌های دیگر اقدام کرده است. در دوران طالبان، اقتصادهای غیرقانونی متنوعی شکل گرفته که شامل قاچاق اسلحه، منابع معدنی، الوار باستانی، کالاهای قاچاق، از جمله انسان و سایر بازارهای غیرقانونی می‌شود (Khoruk, 2024).

تورم. در سال اول حکومت طالبان، قیمت مواد غذایی دو برابر و قیمت سوخت ۷۵ درصد افزایش یافته است. تورم در سال ۲۰۲۲ به ۱۸ درصد رسید و در سال ۲۰۲۳ به ۹۱ درصد کاهش یافت (WorldBank, 2023). با وجود تورم شدید در سال ۲۰۲۲، قیمت اقلام مصرفی خانوار، از جمله مواد غذایی و غیرخوراکی، در ژوئیه ۲۰۲۳ نسبت به ژوئیه ۲۰۲۱ کاهش قابل توجهی داشته و هزینه پوشاک نیز به شدت کاهش یافته است (Moqim Mehran, 2024).

نمودار شماره ۲. میزان تورم افغانستان از سال ۲۰۱۹ تا سال ۲۰۲۳ (درصد)



(Source: WorldBank, 2023)

نمودار شماره ۲)، میزان تورم افغانستان از سال ۲۰۱۹ تا سال ۲۰۲۳ را بر حسب درصد نشان می‌دهد (منبع بانک جهانی). میزان تورم افغانستان در سال ۲۰۲۲ به ۱۸.۳ درصد رسید؛ اما در سال ۲۰۲۳ به ۹.۱- کاهش یافت که نشان‌دهنده رکود اقتصادی است. این کاهش احتمالاً به دلیل کاهش تقاضای کل و اختلال در بازار کار بوده و از آوریل تا دسامبر ۲۰۲۳ ادامه داشته است (WorldBank, 2023).

جدول شماره ۱. مقایسه برخی از شاخص‌های اقتصادی افغانستان، از جمله رشد اقتصادی و تورم و مقایسه آن‌ها در دوره سه ساله طالبان و دوره سه ساله قبل از آن (درصد)

سال	رشد اقتصادی	تورم
۲۰۱۸	۱.۱۹	۰.۶۳
۲۰۱۹	۳.۹	۲.۳
۲۰۲۰	-۲.۱	۵.۶
میانگین دوره سه ساله		
جمهوری	۰.۹۹	۲.۸
۲۰۲۱	-۲۰.۷	۹.۶

۱۸.۳	-۶.۲	۲۰۲۲
-۹.۱	۲.۷	۲۰۲۳
۱۸.۸	-۲۴.۲	میانگین دوره سه ساله طالبان

(Source: Trading Economics , STATICA)

اشتغال کارگران. به دلیل کاهش استانداردهای زندگی در افغانستان، کارگران حرفه‌ای، دیگر تمایلی به کار در این کشور ندارند و در حال حاضر روند مهاجرت آن‌ها ادامه دارد. با این وجود بر اساس گزارش بانک جهانی، از مارس ۲۰۲۳، فرصت‌های شغلی برای کارگران ماهر و غیرماهر نسبت به سال قبل افزایش یافته است (Malig, 2023). از ژوئیه ۲۰۲۲، نیروی کار افزایش یافته و تورم به طور متوسط کاهش یافته است. بانک جهانی در گزارش سال ۲۰۲۲، خود بهبود دستمزد و درآمد جمع‌آوری شده و ثبات در افغانستان را ثبت کرده است (Joya, 2023: 7).

اشتغال زنان. پس از دو سال از روی کار آمدن طالبان، بسیاری از خانواده‌های افغان برای تأمین نیازهای اولیه خود در تلاش هستند و زنان به طور کلی از نیروی کار رانده شده‌اند. این وضعیت منجر به مشکلات مالی و بی‌ثباتی بیشتر در افغانستان شده است. قبل از طالبان، زنان در مشاغل مختلفی، از جمله قضاوت، وکالت، پلیس، ارتش و پزشکی فعال بودند. با این حال، در تابستان ۲۰۲۳، حدود ۶۰ هزار زن در بخش زیبایی بیکار شدند و حضور زنان در پارک‌ها و برخی مشاغل دیگر نیز ممنوع شده است (Ahmadi, Byrd, 2023).

مالیات و منابع مالی طالبان. با وجود مشکلات مالی، طالبان توانسته است دارایی خود را از طریق مالیات‌های سنگین افزایش دهد. این مالیات‌ها در شرایط اقتصادی دشوار که بسیاری از مردم بیکار شده‌اند، بار سنگینی بر دوش شهروندان افغانستان گذاشته است. بر اساس گزارش بانک جهانی، طالبان بین مارس ۲۰۲۲ تا مارس ۲۰۲۳ حدود ۲.۲ میلیارد دلار درآمد داشته است. علی‌رغم کاهش تولید ناخالص داخلی و کمک‌های خارجی، حکومت طالبان عملکرد قابل توجهی داشته و درآمد آن به طور عمده وابسته به جمع‌آوری مالیات است (Hakimi, 2023). طالبان به دلیل مشکلات مالی، از مالیات‌های سنگین درآمد کسب می‌کند. برخی تحلیل‌گران بر این باورند که طالبان به دنبال کنترل تجارت کالاهای قاچاق مانند سوخت، مواد مخدر و مهاجرت غیرقانونی است که می‌تواند منبع درآمد قابل توجهی برای این گروه باشد. به عنوان مثال، در سال ۲۰۲۰، طالبان از مالیات بر تجارت مواد مخدر در ایست

بازرسی‌های دو منطقه غور غوری و پشتروود حدود صد میلیون دلار به دست آورده است (David Mansfield and Alcis, 2024: 3-4). قبل از سال ۲۰۲۱، قاچاق در افغانستان گسترده بود؛ اما پس از روی کار آمدن طالبان، بخشی از درآمدها به سمت مالیات‌های دولتی هدایت شده است. طالبان استخراج معادن را رسمی کرده و از فعالیت‌هایی که قبلاً به صورت غیرقانونی انجام می‌شد، درآمد کسب می‌کند (Joya, 2023: 4-6). طالبان از طریق مسیرهای غیررسمی قاچاق در پاکستان و ایران درآمدهایی کسب کرده است. بنا به گفته‌ها، این گروه از مالیات‌های منطقه "ساری شولا" ۷.۸ میلیون دلار سود برده که بخشی از آن از مالیات برتجار فرامرزی مواد مخدر به دست آمده است (David Mansfield and Alcis, 2024: 25).

در کشوری با نظام مالیاتی دوگانه، افزایش تجارت رسمی و درآمدهای مالیاتی لزوماً به معنای رشد تولید صادرات نیست. همچنین، طالبان درآمدهای مالیاتی را به مجموع درآمدهای خود افزوده است (Clark; 2022). اگر بحران اقتصادی کنونی در افغانستان کاهش یابد؛ اما شرایط داخلی و بین‌المللی تغییر نکند، انزوای سیاسی و دیپلماسی طالبان باعث تضعیف بیشتر اقتصاد این کشور خواهد شد (Ahmadi, Byrd, 2023).

کشاورزی و کشت مواد مخدر. کشاورزی در دوران طالبان همچنان منبع اصلی درآمد افغانستان است (David Mansfield and Alcis, 2024: 5). پس از به قدرت رسیدن طالبان در سال ۲۰۲۱، کشت تریاک ۳۲ درصد افزایش یافت و درآمد کشاورزان به ۴.۱ میلیارد دلار رسید؛ اما در سال ۲۰۲۲، با امضای فرمان ممنوعیت کشت تریاک، این درآمد به ۴۲۵ میلیون دلار کاهش یافت. سال بعد، تصاویر ماهواره‌ای نشان داد که کشت خشخاش در ولایات بزرگ مانند هلمند به پایان رسیده و کشاورزان به دنبال محصولات جایگزین مانند گندم هستند. با این حال، به دلیل کمبود درآمد از این محصولات، سطح فقر روستایی به بالاترین میزان در دهه گذشته رسیده و تمرکز ثروت در مناطق خارج از شهر کاهش یافته است. این شرایط ممکن است باعث جابه‌جایی کشاورزان به داخل شهرها شود (Hakimi, 2022).

محدودیت کشت خشخاش توسط طالبان باعث از دست رفتن سالیانه یک میلیارد دلار درآمد برای روستاییان افغانستان شده و هشتاد درصد از سطح زیر کشت خشخاش کاهش یافته است. با این حال، تجارت خشخاش برای تاجران بزرگ و صادرکنندگان ادامه دارد. برخی تحلیل‌ها کاهش کشت مواد مخدر را نشانه‌ای از تمایل طالبان به همکاری‌های بین‌المللی می‌دانند (Khoruk, 2024).

قطع کمک‌های بین‌المللی و تحریم‌ها. بیشتر افغان‌ها برای تأمین نیازهای معیشتی خود به کمک‌های بشردوستانه و محموله‌های نقدی سازمان ملل وابسته هستند که در نیمه اول سال ۲۰۲۳ به یک میلیارد دلار رسید، در حالی که این رقم به نیمی از سطح سال ۲۰۲۲، یعنی تقریباً سه میلیارد دلار رسیده بود. قطع ناگهانی کمک‌های سالیانه به افغانستان که در سال ۲۰۲۱ به هشت میلیارد دلار رسیده بود و چهل درصد از تولید ناخالص داخلی این کشور را تشکیل می‌داد، ضربه بزرگی به اقتصاد افغانستان وارد کرده است. همچنین تحریم‌های ایالات متحده علیه رهبران طالبان و مسدود شدن نه میلیارد دلار از ذخایر ارزی، مشکلات اقتصادی بیشتری را برای این کشور به وجود آورده است (Ahmadi, Byrd, 2023).

مبارزه با فساد. طالبان، اقدامات متعددی برای مقابله با فساد انجام داده است. از زمان روی کار آمدن طالبان، فساد کاهش یافته و این گروه تلاش کرده است با قاچاق و رشوه در گمرک‌ها مقابله کند. با وجود کاهش برخی اشکال فساد، انواعی دیگر از فساد در دوران طالبان به وجود آمده است (Joya, 2023: 4-6).

فقر. قبل از روی کار آمدن طالبان، افغانستان به‌عنوان یک کشور ضعیف از نظر اقتصادی شناخته می‌شد و پس از آن نیز وضعیت بهبود نیافت. بر اساس رده‌بندی بنیاد برتلزمن، افغانستان پس از روی کار آمدن طالبان، امتیاز ۲.۷۵ از ۱۰ در شاخص تحول اقتصادی کسب کرد (Hakimi, 2023). پس از تسلط طالبان در اوت ۲۰۲۱، اقتصاد افغانستان به شدت سقوط کرد و کمک‌های بین‌المللی کاهش یافت. بانک مرکزی افغانستان از سیستم بانکی بین‌المللی منزوی شد و ایالات متحده میلیاردها دلار از ذخایر این بانک را مسدود کرد.

در آوریل ۲۰۲۳، حدود ۱۹ میلیون افغانی زیر خط فقر زندگی می‌کردند و پیش‌بینی می‌شود، این رقم به ۳۴ میلیون افزایش یابد. همچنین، ۱۷ میلیون افغانی غذای کافی نداشتند و ۳.۴ میلیون نفر در آستانه قحطی قرار داشتند (Malig, 2023). اقتصاد افغانستان در وضعیت نامناسبی قرار دارد و بسیاری از افغان‌ها فقیر، گرسنه و نیازمند کمک‌های بشردوستانه هستند. در سال ۲۰۲۰، حقوق افغانی‌ها حدود ۳۰ هزار افغانی بود که اکنون به ۱۵ هزار افغانی کاهش یافته است. همچنین، درآمد دلاری از ۵۱۲ دلار به ۲۵۲ دلار در سال ۲۰۲۳ کاهش یافته است. هزینه‌های طبقه متوسط شهری افزایش یافته و بازار کار به هم ریخته است. بیکاری در حال افزایش و قدرت خرید خانوارها در حال کاهش است، به طوری که فقر شهری از ۵۵ درصد به ۵۸.۱ درصد رسیده است (Rahimi, 2024). یک بررسی در افغانستان نشان داد که ۷۲ درصد از خانواده‌ها در سال ۲۰۲۲ با مشکل تأمین منابع غذایی مواجه هستند که نسبت به

۵۸ درصد در سال ۲۰۲۱، ۱۴ درصد افزایش یافته است. همچنین ۳۵ درصد از خانوارها حداقل یک بار در ۳۰ روز گذشته، گرسنه به خواب رفته‌اند؛ در حالی که این رقم در سال ۲۰۲۱ حدود ۱۴ درصد بود. درآمد خانوارها در این مدت ۱۶.۲ تا ۱۶.۷ درصد کاهش یافته و ۵۴ درصد از خانواده‌ها در سال ۲۰۲۲، یک ضربه اقتصادی را تجربه کرده‌اند (Reach, 2022).

بر اساس نظرسنجی مؤسسه گالوپ، در سال ۲۰۲۲، ۸۶ درصد از افغان‌ها در تأمین غذا و ۷۳ درصد در تأمین سرپناه با مشکلات مالی مواجه بوده‌اند. این مشکلات که ریشه در دوران جمهوری دارند، در دوران طالبان تشدید شده و ۹۰ درصد افغان‌ها زندگی سختی را تجربه می‌کنند. پیش‌بینی می‌شود که ۲۰ میلیون نفر در افغانستان در شرایط ناامنی غذایی فاجعه‌بار به سر ببرند. همچنین، بین سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۲۲، مشکلات تأمین غذا در میان افغان‌ها ۸۶ درصد افزایش یافته که رکورد جهانی قحطی محسوب می‌شود. بانک جهانی نیز کاهش بیشتری در تولید ناخالص داخلی ملی افغانستان را پیش‌بینی کرده است (Claire Evans, 2022). در یک نظرسنجی، حدود ۸۵ درصد از شرکت‌کنندگان تمایل به خروج از افغانستان را اعلام کردند. دلایل این تمایل شامل ترس از پیگرد قانونی، نگرانی درباره امنیت شخصی و آینده دختران، تبعیض نژادی، ترس از جنگ داخلی و کمبود فرصت‌های اقتصادی است. همچنین، بیش از ۸۰ درصد از شرکت‌کنندگان نسبت به آینده سیاسی و اقتصادی کشورشان خوش‌بین نیستند (Rahimi, 2024).

در آوریل ۲۰۲۳، ضعف اقتصادی و کاهش تقاضای کل در افغانستان ادامه داشت، به طوری که نیمی از مردم در فقر و حدود ۱۵ میلیون نفر در ناامنی غذایی به سر می‌بردند (Worldbank, 2023: 2). نتایج یک نظرسنجی مؤسسه گالوپ نشان می‌دهد که میزان افغان‌هایی که بدهی دارند، از ۳۰ درصد در جولای ۲۰۲۱ به ۷۰ درصد در جولای ۲۰۲۳ افزایش یافته است.

۲. اقتصاد سیاسی طالبان در منطقه

پاکستان. پاکستان یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری افغانستان در سال ۲۰۲۲ است. پاکستان ۱۷ درصد از واردات افغانستان را تأمین کرده و پس از ایران، بزرگ‌ترین شریک وارداتی افغانستان محسوب می‌شود. پس از تسلط طالبان، افغانستان و پاکستان تلاش کردند تا تجارت فرامرزی خود را بهبود بخشند. در سال ۲۰۲۲، پس از یک سال برقراری مجدد امارت اسلامی، روابط دوجانبه پاکستان و افغانستان به حدود دو میلیارد دلار رسید که در دوران

جمهوری بی سابقه بود؛ اما در سال‌های بعد، این میزان کاهش یافت (مرکز مطالعات استراتژیک و منطوقی کابل، ۱۴۰۲: ۳).

چالش‌های بانکی و تحریم‌های سیستم‌های بانکی محدودیت‌هایی را برای تجارت افغانستان و پاکستان ایجاد کرده است. پاکستانی‌ها در عبور کانتینرها و تریلرهای افغان به هند از مرز خود موانع ایجاد می‌کنند که این موضوع به افغانستان خسارات زیادی وارد می‌کند (مرکز مطالعات استراتژیک و منطوقی کابل، ۱۴۰۲: ۵-۷). ممنوعیت تجارت برخی اقلام از بندر کراچی به افغانستان باعث شده که تاجران افغان به سمت بندرعباس و چابهار ایران روی آورند (ایرفینیوز، ۱۴۰۳).

در سال‌های اخیر، روابط سیاسی و تنش‌های مرزی بین افغانستان و پاکستان تأثیر منفی بر فعالیت‌های اقتصادی دو کشور داشته و بازرگانان افغانستان از رفتار دولت پاکستان نارضایتی دارند (Tolonews, 2024). در بندرهای گوادر و کراچی، بازرگانان افغان با مشکلاتی نظیر هزینه‌های ناعادلانه و تأخیر در دریافت اموال مواجه هستند و اخیراً پاکستان، صادرات ۲۱۲ قلم کالا به افغانستان را ممنوع کرده است. همچنین، تعرفه‌های سنگینی بر برخی کالاهای وارداتی افغانستان و صادرات میوه و سبزیجات این کشور اعمال شده است. با وجود این مشکلات، تجارت دوجانبه بین پاکستان و افغانستان در سال ۲۰۲۲ افزایش ۱۲ درصدی را شاهد بوده است (Yousafzai, 2023).

چین. چین به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد افغانستان تحت حکومت طالبان، نقش مهمی در تأمین هزینه‌های این کشور ایفا می‌کند. روابط اقتصادی طالبان با چین و ارسال دستمزدهای کارگران افغان مقیم خارج به تأمین مالی افغانستان کمک می‌کند. تحریم‌های بین‌المللی وابستگی تجاری افغانستان به چین را افزایش داده و حکومت طالبان با کسری تجاری شدید با چین روبه‌رو است (سخی زاده، ۱۴۰۱). چین در دو دهه گذشته، به منابع طبیعی افغانستان توجه کرده و به دنبال ایجاد روابط با طالبان است تا از طریق آن به منابع خام و انرژی موردنیاز خود دست یابد. افغانستان دارای مواد معدنی کمیابی است که چین در حال حاضر در ذخایر خود ندارد. استخراج این مواد در افغانستان برای چین به صرفه‌تر است و این کشور بر فرآیند استخراج تحت حاکمیت خود نظارت دارد (Schneider, 2024).

چین به عنوان یکی از امیدهای طالبان برای توسعه اقتصادی به معادن کبالت و لیتیوم افغانستان توجه دارد. افغانستان دارای بزرگ‌ترین ذخایر لیتیوم در جهان است که می‌تواند فرصتی اقتصادی برای طالبان ایجاد کند. طالبان به‌تنهایی قادر به استخراج این معادن نیست.

اهداف چین برای بهره‌برداری از منابع معدنی افغانستان درازمدت است و در کوتاه‌مدت به دلیل تحریم‌ها و مسائل امنیتی، توسعه‌ای در این بخش نخواهد بود. (Wieringen, and . Claustre, 2023: 5

در ژانویه ۲۰۲۳، یک شرکت چینی قراردادی ۴۵۰ میلیون دلاری برای اکتشاف و توسعه ذخایر نفت در شمال افغانستان امضا کرد. همچنین، شرکت‌های چینی در حال مذاکره با طالبان برای اکتشاف منابع لیتیوم هستند. یکی از این شرکت‌ها اعلام کرده که تمایل به سرمایه‌گذاری ده میلیارد دلاری در معادن لیتیوم دارد که در صورت اجرایی شدن، ارزش آن به یک تریلیون دلار خواهد رسید و بیش از دوازده هزار شغل مستقیم و یک میلیون شغل غیرمستقیم ایجاد خواهد کرد (پیرانی، ۱۴۰۲). برخی افغان‌ها معتقدند که ادعای چین درباره تمایل به سرمایه‌گذاری در افغانستان ناتمام مانده و این کشور در واقع سرمایه‌گذاری‌های خود در معادن افغانستان را نیمه‌کاره رها کرده است. به گفته آن‌ها، چین بیشتر به دنبال مقصدی برای صادرات کالاهای خود است و اقداماتی برای افزایش واردات از افغانستان انجام نداده است (سخیزاده، ۱۴۰۱).

در سال ۲۰۲۳، چندین شرکت چینی قراردادهایی با طالبان امضا کردند، از جمله قرارداد استخراج نفت ۲۵ ساله به ارزش ۱۵۰ میلیون دلار در سال اول و ۵۴۰ میلیون دلار در طول سه سال اجرایی می‌شود. طالبان نیز امیدوار است با این روابط اقتصادی، فقر و قحطی ناشی از کاهش کمک‌های بین‌المللی و تحریم‌ها را کاهش دهد (Kumar, 2024).

روند واردات افغانستان از چین بین سال‌های ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۱ نزولی بود؛ اما پس از روی کار آمدن طالبان، این روند به‌طور قابل توجهی افزایش یافته و در سال ۲۰۲۳ به ۲.۵ برابر سال ۲۰۲۲ رسیده است. نداشتن مزیت رقابتی کالاهای تولید افغانستان در برابر کالاهای چینی باعث ورشکستگی برخی از تصدی‌های نوپا و کاهش تولیدات داخلی شده است. این وضعیت منجر به افزایش بدهی و کاهش تراز تجاری افغانستان با چین شده و مزیت نسبی کالاهای افغانی که در دوران جمهوری به‌دست‌آمده بود، از بین رفته است. همچنین، ورود کالاهای ارزان چینی از پاکستان به نابودی تصدی‌های تولیدی افغانستان انجامیده است (سخیزاده، ۱۴۰۱).

ایران. با وجود به عدم رسمیت شناخته شدن طالبان از سوی ایران، ایران مبادلات تجاری خود را با افغانستان حفظ کرده و به نظر می‌رسد هر دو بازیگر، مشتاق به ارتقا روابط اقتصادی هستند. افغانستان یک کشور محصور در خشکی، متکی بر شریان ارتباط زمینی است که همسایگان را به آن کشور متصل می‌نماید، مسیرهای ترانزیتی برای واردات و صادرات از طریق

ایران و پاکستان فراهم می‌شود (Hakimi, 2023). روابط اقتصادی ایران و طالبان تحت‌تأثیر مسائلی مانند آب هیرمند و پناهندگان قرار دارد (Ramezani Bonesh, 2024).

مبادلات تجاری ایران و افغانستان در ۱۱ ماهه سال ۱۴۰۲ به بیش از ۱.۸ میلیارد دلار رسید که عمدتاً شامل صادرات ایران به افغانستان بوده است (اقتصاد نیوز، ۱۴۰۲). عوامل اقتصادی نقش مهمی در روابط تهران با افغانستان تحت سلطه طالبان دارند. یک‌سوم واردات افغانستان از ایران است و تمایل تهران به استفاده از افغانستان به‌عنوان کشور ترانزیتی برای صادرات انرژی و سایر کالاها می‌تواند به بهبود روابط دو کشور منجر شود (Kaura, 2024).

هند. در سال ۲۰۲۳، پاکستان و هند به ترتیب با ۵۰ و ۴۳ درصد، اصلی‌ترین مقاصد صادراتی افغانستان بودند. با این حال، صادرات افغانستان به هند ۱۲ درصد کاهش یافته است. هفتاد درصد از صادرات به هند شامل مواد غذایی و زغال‌سنگ است که صادرات زغال‌سنگ در دوران طالبان ۴۶ درصد کاهش یافته است. با این وجود، صادرات مواد غذایی به هند در این دوران ۴۳ درصد افزایش یافته و در سال ۲۰۲۳ به ۵۷۹ میلیون دلار رسید که ۴۸ درصد از کل صادرات مواد غذایی افغانستان را تشکیل می‌دهد (Worldbank, 2024:2). پاکستان نگران نزدیکی طالبان به هند است. سخنگوی وزارت خارجه طالبان از کمک‌های بشردوستانه هند قدردانی کرده و خواهان تقویت روابط سیاسی و اقتصادی با این کشور شده است. هند نیز تمایل دارد مبادلات اقتصادی خود با افغانستان را از طریق بندر چابهار انجام دهد. این تحولات در روابط هند و طالبان می‌تواند برای پاکستان نگران‌کننده باشد (D'Souza, 20224).

از سال ۲۰۱۹، صادرات هند به افغانستان روند نزولی داشته و از ۸۹۱ میلیون دلار به ۶۶۲ میلیون دلار در سال آخر جمهوری کاهش یافته است. با به‌قدرت رسیدن طالبان در سال ۲۰۲۱، این روند به‌شدت افت کرده و واردات افغانستان از هند به ۴۸۲ میلیون دلار در سال ۲۰۲۲ و ۳۸۴ میلیون دلار در سال ۲۰۲۳ رسیده است. به‌طور کلی، صادرات هند به افغانستان از زمان روی کار آمدن طالبان حدود ۲۰ درصد کاهش یافته است. صادرات افغانستان به هند از سال ۲۰۱۲، روند صعودی داشته و صادرات حکومت طالبان نیز روند را ادامه داده است. به‌طور کلی، روی کار آمدن طالبان تأثیر چندانی بر صادرات افغانستان به هند نداشته و این صادرات پس از روی کار آمدن طالبان نیز صعودی بوده است.

جدول شماره ۲. مهم ترین اقلام صادراتی و وارداتی افغانستان با همسایگان

مهم ترین کالاهای صادراتی به افغانستان	مهم ترین کالاهای وارداتی از افغانستان
چین	مواد معدنی تجهیزات الکتریکی - کاموا - لاستیک - وسایل نقلیه - ماشین آلات - پارچه - پنبه
پاکستان	غلات - دارو - میوه - شکر و نمک - آلومینیوم - روغن های حیوانی - وسایل نقلیه
ایران	سوخت - آهن و استیل - پلاستیک - میوه و مرکبات - سبزی - آرد - تخم مرغ و عسل - فرش - سبزی - وسایل الکتریکی
هند	دارو - پوشاک - کاموا - وسایل نقلیه - دانه های روغنی - میوه - پوشاک - قهوه و چای - سبزیجات

(Source: Trading Economics)

واردات کل و سهم همسایگان.

جدول شماره ۳. بررسی و مقایسه میزان واردات افغانستان از چهار کشور پاکستان، چین، ایران و هند و سهم هر کشور در سبد کالاهای وارداتی افغانستان (بر حسب میلیارد دلار - درصد)

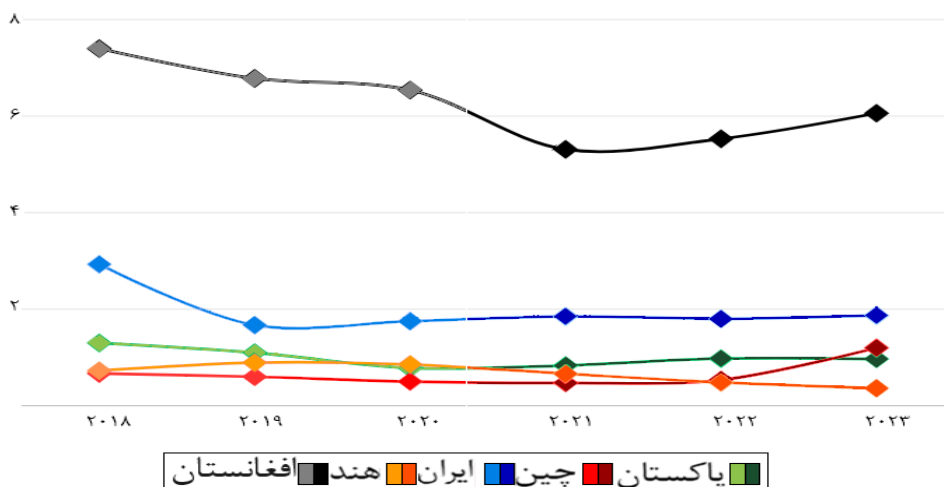
سال	پاکستان		چین		ایران		هند		کل - همسایگان
	واردات	سهم	واردات	سهم	واردات	سهم	واردات	سهم	
۲۰۱۸	۱.۳۵۰	۱۸	۰.۶۶۸	۹	۲.۹۳	۳۹.۵	۰.۷۲۶	۹.۷	۷.۴۱
۲۰۱۹	۱.۱	۱۶	۰.۶	۸.۸	۱.۶۷	۲۴	۰.۸۹۱	۱۳	۶.۷۸
۲۰۲۰	۰.۷۸۱	۱۲	۰.۵۰۱	۷.۶	۱.۷۵	۲۶	۰.۸۵۵	۱۳	۶.۵۴
میانگین	۱.۰۶	۱۵.۳	۰.۵۸	۸.۴	۲.۱	۲۹.۸	۰.۸۲۴	۱۱.۹	۶.۹۱

اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران پس از به قدرت رسیدن طالبان (۲۰۲۱-۲۰۲۴) □ ۱۱۵

دوره	۲۰۲۱	۲۰۲۲	۲۰۲۳	میانگین دوره
۱	۰.۸۳۳	۰.۹۷۶	۰.۹۶۹	۰.۹۲۶
۱۵	۰.۴۷۲	۰.۵۵۳	۱.۲	۰.۷۴۱
۸.۸	۱.۸۵	۱.۰	۱.۹	۱.۲۶
۳۶	۱.۸	۳۲	۳۰	۱.۸
۰.۶۶۲	۰.۴۸۲	۰.۳۶۲	۰.۴۵۱	
۱۲	۵.۳۱	۵.۵۳	۶.۰۶	۵.۶
۷۱.۸	۶۷	۶۹	۶۹.۲	

(Source: Worldbank,2024)

نمودار شماره (۳) میزان واردات کل افغانستان از همسایگان



(Source: Worldbank,2024: 2)

نمودار شماره (۳)، میزان واردات کلافاغانستان از همسایگان را بر اساس آمار بانک جهانی و تردینگ اکونومیک نشان می‌دهد. ایران بیشترین سهم را در واردات کالاهای مصرفی افغانستان دارد و پس از آن پاکستان و چین در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. واردات از چین در حال افزایش است، در حالی که واردات از پاکستان و هند کاهش یافته است. پس از به قدرت رسیدن طالبان، واردات از پاکستان حدود ۸۲ میلیون دلار کاهش یافته؛ اما سهم آن ۰.۳ درصد افزایش یافته است. در مقابل، واردات از چین ۱۶۱ میلیون دلار افزایش و سهم آن ۴.۴ درصد رشد کرده است. صادرات ایران به افغانستان ۳۰۰ میلیون دلار کاهش یافته؛ اما سهم ایران، دو درصد افزایش یافته است. به‌طور کلی، واردات دلاری افغانستان در دوره طالبان نسبت به دوره

جمهوری از چین افزایش و از پاکستان، ایران و هند کاهش یافته است. سهم همسایگان از واردات کل افغانستان در این دوره، ۱۶ درصد افزایش یافته است. میزان واردات کالاها در دوران طالبان به طور کلی بین شش تا هشت میلیارد دلار در سال با شیب کمی صعودی بوده است (Byrd, 2024). مواد غذایی ۲۲ درصد از کل واردات را تشکیل می‌دهند. ایران با ۲۳ درصد، پاکستان با ۱۹ درصد و چین با ۱۵ درصد، بزرگ‌ترین صادرکنندگان به افغانستان بودند (Worldbank, 2024: 2).

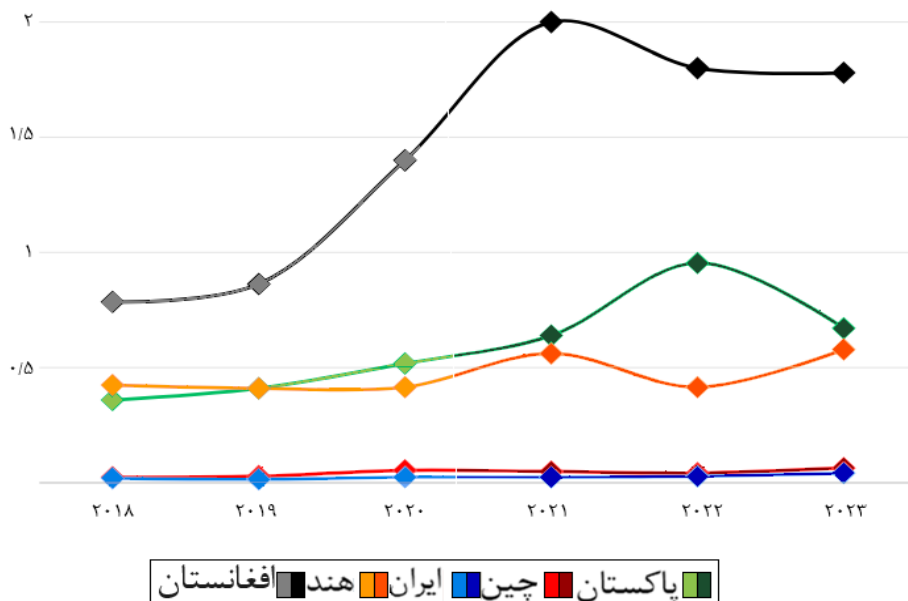
صادرات کل و سهم همسایگان

جدول شماره ۴. میزان صادرات افغانستان به چهار کشور پاکستان، چین، ایران و هند و سهم هر کشور در سبد کالاهای وارداتی افغانستان (برحسب میلیارد دلار - درصد)

سال	پاکستان		چین		ایران		هند		کل	
	سهم	صادرات	سهم	صادرات	درصد	صادرات	درصد	صادرات	درصد	صادرات
۲۰۱۸	۰.۳۵۹	۴۲	۰.۰۲۴	۲.۷	۰.۰۲	۲.۲	۰.۴۲۴	۴۸	۰.۷۸۵	۹۴.۳
۲۰۱۹	۰.۴۱۰	۴۷	۰.۰۲۹	۳.۳	۰.۰۱۵	۱.۸	۰.۴۱۰	۴۷	۰.۸۶۳	۹۹.۱
۲۰۲۰	۰.۵۱۸	۲۷	۰.۰۵۴	۳.۸	۰.۰۲۴	۳.۲	۰.۴۱۵	۲۹.۶	۱.۴	۸۳.۹
میانگین دوره	۰.۴۲۹	۴۲	۰.۰۳۷	۲.۹	۰.۰۱۹	۲.۱	۰.۴۱۶	۴۱.۵	۰.۹۲۳	۸۶.۷
۲۰۲۱	۰.۶۳۹	۲۵.۹	۰.۰۴۹	۲.۴۵	۰.۰۲۴	۱.۳	۰.۵۶۱	۲۸	۲	۶۳
۲۰۲۲	۰.۹۵۴	۵۳	۰.۰۴۲	۲.۳	۰.۰۲۸	۱.۵	۰.۴۱۵	۲۳.۵	۱.۸	۷۹.۸
۲۰۲۳	۰.۶۷۱	۳۸	۰.۰۶۴	۲.۴	۰.۰۴۲	۲.۱	۰.۵۷۹	۳۲	۱.۷۸	۷۵.۵
میانگین دوره	۰.۷۶۱	۵۱.۳	۰.۰۵۱	۳.۶	۰.۰۳۱	۱.۸	۰.۵۱۸	۲۷.۸	۱.۸۶	۷۵.۱

(Source: TtradingEconomics)

نمودار شماره ۴. میزان صادرات کل و صادرات افغانستان به همسایگان (بر حسب میلیارد دلار)



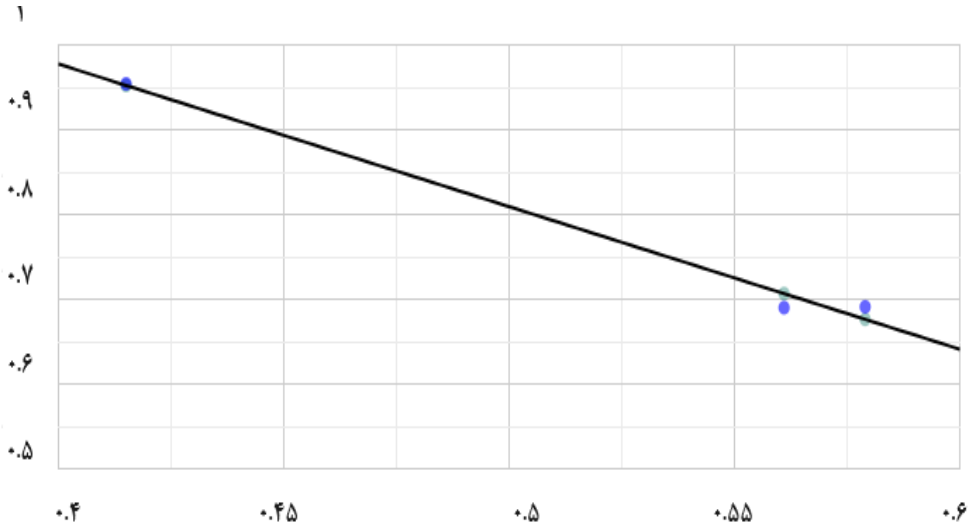
Source: Worldbank, 2024

در سال ۲۰۲۳، مجموع صادرات افغانستان به حدود ۱.۸ میلیارد دلار رسید که ۹۰۰ میلیون دلار آن شامل کالاهای داخلی بود و ۰.۴ درصد افزایش را نشان می‌دهد. صادرات زغال سنگ با کاهش ۴۶ درصدی به ۲۵۷ میلیون دلار رسید، در حالی که صادرات مواد غذایی ۱۳ درصد و صنعت نساجی ۴۶ درصد رشد داشت (Worldbank, 2024: 2). هند و پاکستان بیشترین سهم را در صادرات کالاهای افغانستان، به‌ویژه محصولات کشاورزی، دارند.

پس از به‌قدرت رسیدن طالبان، صادرات افغانستان به پاکستان ۳۳۲ میلیون دلار و به ایران ۱۲ میلیون دلار افزایش یافته است. سهم پاکستان از صادرات افغانستان به ۹.۳ درصد و سهم ایران به ۳۰ درصد افزایش یافته است. صادرات به هند نیز ۱۰۲ میلیون دلار افزایش داشته؛ اما سهم هند به دلیل کاهش کلی واردات، ۱۳.۸ درصد کاهش یافته است. در دوران طالبان، صادرات به پاکستان ۷۹ درصد، به چین ۲۶ درصد، به ایران ۳۰ درصد و به هند ۲۰ درصد افزایش یافته است. پاکستان با ۵۱.۳ درصد بیشترین سهم را در صادرات افغانستان دارد، در حالی که سهم ایران تنها ۱.۸ درصد و سهم هند ۲۴.۵ درصد است.

به‌طور کلی، صادرات افغانستان در سه سال اخیر به همه همسایگان افزایش یافته که به‌عنوان موفقیت اقتصادی طالبان تلقی می‌شود.

نمودار شماره ۵. تحلیل رگرسیون از صادرات افغانستان به هند و پاکستان



نمودار شماره (۵) تحلیل رگرسیون صادرات افغانستان به هند و پاکستان را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که ۹۸.۹ درصد از تغییرات صادرات افغانستان به هند به صادرات به پاکستان وابسته است. این به معنای وجود یک رابطه معکوس قوی است، به طوری که با افزایش یک واحد صادرات به پاکستان، صادرات به هند ۱.۶ واحد کاهش می‌یابد.

کل مبادلات.

جدول شماره ۵. میزان کل مبادلات افغانستان با چهار کشور پاکستان، چین، ایران و هند و سهم هر کشور در سبد کالاهای وارداتی افغانستان (برحسب میلیارد دلار - درصد)

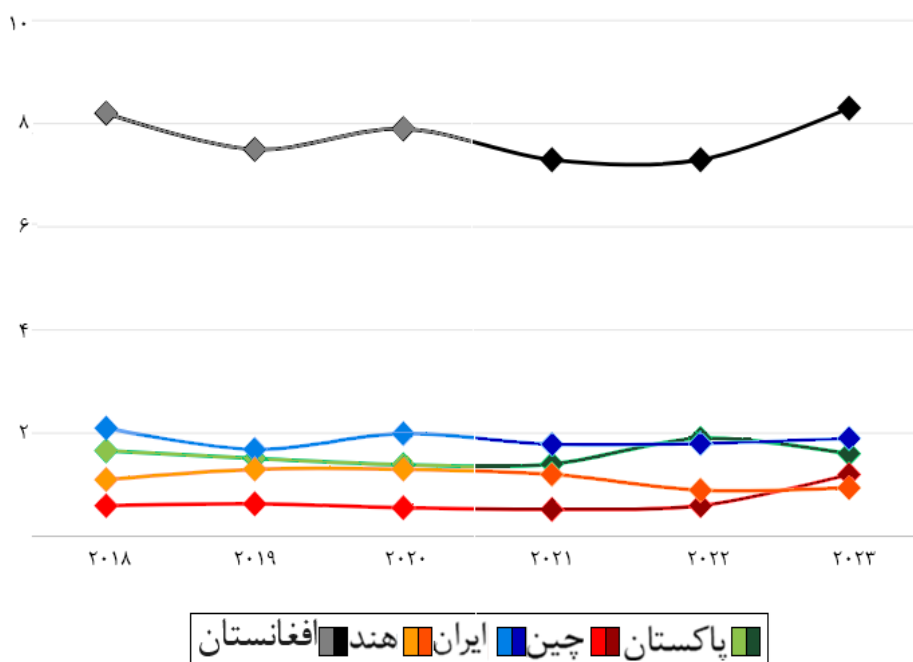
سال	پاکستان		چین		ایران		هند		کل	
	کل مبادلات	درصد	کل مبادلات	درصد	کل مبادلات	درصد	کل مبادلات	درصد	کل مبادلات	همسایگان سهم
۲۰۱۸	۱.۶۵۹	۲۰	۰.۶۹۲	۸	۲.۱۱۳	۲۵	۱.۱	۱۳	۸.۲۸۵	۶۴
۲۰۱۹	۱.۵۱۰	۲۰	۰.۶۲۹	۸	۱.۶۸۵	۲۱	۱.۳	۱۷	۷.۵	۶۴
۲۰۲۰	۱.۳۸۹	۱۷	۰.۵۵۵	۶	۱.۹۹	۲۰	۱.۳	۱۶	۷.۹	۵۹

اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران پس از به قدرت رسیدن طالبان (۲۰۲۱-۲۰۲۴) □ ۱۱۹

میانگین دوره	۱.۵۹	۱۹	۰.۶۲	۷.۳	۱.۸	۲۲	۱.۲	۱۵.۳	۵.۲۱	۶۳.۶
۲۰۲۱	۱.۴	۱۹	۰.۵۲۱	۷	۱.۸۷۴	۲۵	۱.۲	۱۶	۷.۳	۶۷
۲۰۲۲	۱.۹	۲۶	۰.۵۹۵	۸	۱.۸	۲۴.۶	۰.۸۹۵	۱۲	۷.۳	۷۶.۷
۲۰۲۳	۱.۶	۱۹	۱.۲	۲۴	۱.۹	۲۲.۸	۰.۹۴۱	۱۱	۸.۳	۶۶.۸
میانگین دوره	۱.۶	۲۱	۰.۷	۱۳	۱.۸۵	۲۴.۱	۱.۰۱۲	۱۳	۷.۶	۷۰

(منبع یافته پژوهشگران بر اساس تجزیه و تحلیل آمارهای تریدینگ اکونومیک - بانک جهانی)

نمودار شماره ۶. کل مبادلات افغانستان با همسایگان بر حسب میلیارد دلار



(منبع یافته پژوهشگران بر اساس تجزیه و تحلیل آمارهای تریدینگ اکونومیک - بانک جهانی)

مبادلات افغانستان با کشورهای همسایه در دوران طالبان تغییرات قابل توجهی نداشته است. مبادلات با پاکستان ده میلیون دلار و با چین ۸۰ میلیون دلار افزایش یافته، در حالی که مبادلات با هند ۲۰۰ میلیون دلار کاهش یافته است. همچنین، مبادلات با ایران حدود ۵۰ میلیون دلار افزایش داشته است. در کل، واردات افغانستان از همسایگان ۱.۳ میلیارد دلار

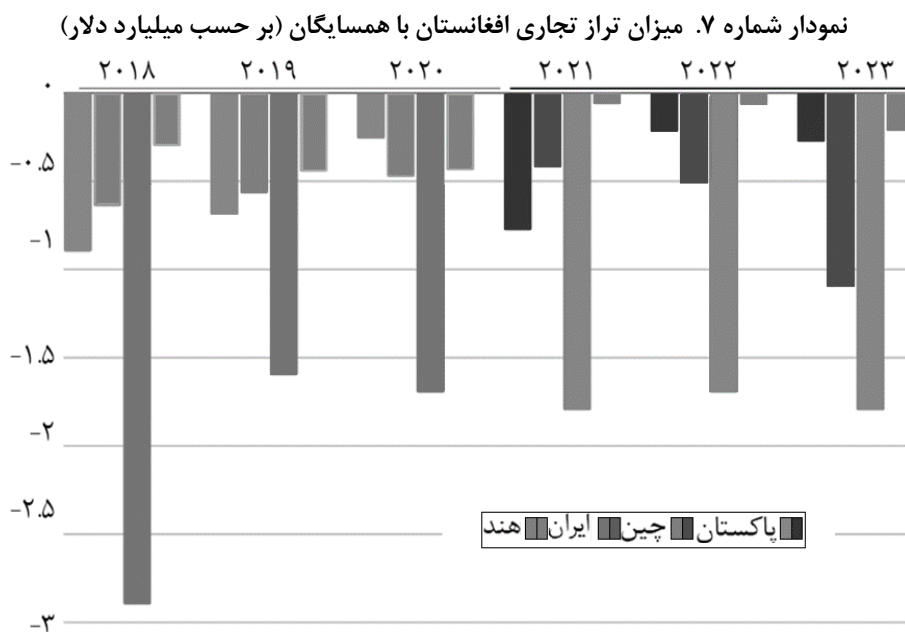
کاهش یافته، اما سهم همسایگان در اقتصاد افغانستان ۴.۲ درصد افزایش یافته است. صادرات افغانستان در این دوره به ۱.۸۶ میلیارد دلار رسیده که نسبت به دوره جمهوری ۹۳۷ میلیون دلار افزایش نشان می‌دهد. کل مبادلات افغانستان ۷.۶ میلیارد دلار بوده که ۲.۴ میلیارد دلار افزایش داشته و وابستگی افغانستان به همسایگان افزایش یافته است. سهم پاکستان از اقتصاد افغانستان دو درصد و سهم چین با وجود پایین بودن سطح مبادلات حدود ۳۰۰ درصد افزایش یافته، در حالی که سهم هند دو درصد کاهش داشته است. این تغییرات ممکن است به دلیل تحریم‌های بین‌المللی و نیاز طالبان به اقتصاد محلی باشد.

تراز تجاری با همسایگان.

جدول شماره ۶. تراز تجاری افغانستان با چهار کشور پاکستان، چین، ایران و هند (برحسب میلیارد دلار)

سال	پاکستان	چین	ایران	هند	جمع تراز تجاری
۲۰۱۸	-۰.۹۹۱	-۰.۶۴۴	-۲.۹	-۰.۳۰۲	-۴.۸
۲۰۱۹	-۰.۶۹۰	-۰.۵۷۱	-۱.۶۵	-۰.۴۷۶	-۳.۳
۲۰۲۰	-۰.۲۶۳	-۰.۴۷۷	-۱.۷۲۶	-۰.۴۴۰	-۲.۹
میانگین دوره	-۰.۶۵۰	-۰.۵۶۴	-۲.۰۹	-۰.۴۶۰	-۳.۷
۲۰۲۱	-۰.۷۸۴	-۰.۴۲۳	-۱.۸	-۰.۱	-۳.۱
۲۰۲۲	-۰.۲۲	-۰.۵۱۱	-۱.۷۷	-۰.۰۶۵	-۲.۵
۲۰۲۳	-۰.۲۷۸	-۱.۱۳	-۱.۸	-۰.۲۱۷	-۳.۴
میانگین دوره	-۱.۳	-۰.۵۱۲	-۱.۷۹	-۰.۱۲	-۳

(منبع یافته پژوهشگران بر اساس تجزیه و تحلیل آمارهای تری‌دینگ اکونومیک - بانک جهانی)



(منبع یافته پژوهشگران بر اساس تجزیه و تحلیل آمارهای تریدینگ اکونومیک - بانک جهانی)

تراز تجاری افغانستان با پاکستان در دوران طالبان دو برابر منفی تر شده است، در حالی که تراز تجاری با چین به رغم منفی بودن ۵۰۰ میلیون دلاری، نسبت به دوره جمهوری، ۴۲ میلیون دلار به سمت مثبت پیش رفته است. همچنین، تراز تجاری با ایران به دلیل کاهش ۳۰۰ میلیون دلاری صادرات ایران به افغانستان بهبود یافته و طالبان موفق به کاهش ۳۴۰ میلیون دلاری تراز منفی افغانستان با هند شده است. به طور کلی، تراز تجاری افغانستان با همسایگان منفی بوده؛ اما طالبان توانسته است تراز منفی با ایران، هند و چین را کاهش دهد. در عوض، وابستگی اقتصادی به پاکستان افزایش یافته و تولیدات داخلی به شدت کاهش یافته است که منجر به کسری تجاری شدید شده است. تراز تجاری افغانستان با پاکستان ۵۰ درصد منفی تر از دوره جمهوری است، در حالی که با سایر همسایگان به سمت صفر و مثبت میل کرده است. بیشترین کسری تجاری با ایران و پس از آن با پاکستان و چین است.

نتیجه گیری

این مقاله، اقتصاد افغانستان در دوران طالبان را در دو مؤلفه اصلی یعنی اقتصاد درون مرزی و اقتصاد برون مرزی مورد بررسی قرار داده است. در رابطه با اقتصاد درون مرزی باید به این

مسئله اشاره را نمود که طالبان عملاً در اکثر شاخص‌های اقتصادی درون‌مرزی در سال‌های اول حکومتش ناموفق عمل کرده است و تولید ناخالص داخلی افغانستان، تولید و سرمایه‌گذاری نیز عملاً روند کاهشی به خود دیده است و تورم مواد غذایی و سوخت به‌صورت قابل‌ملاحظه‌ای افزایش داشته است و قیمت اقلام مصرفی خانوار نیز افزایشی بوده است، همچنین، اشتغال در دوران طالبان نیز با روند کاهشی مواجه بوده است و کارگران حرفه‌ای به دنبال خروج از افغانستان هستند و به دلیل حضور طالبان در افغانستان اشتغال زنان با دشواری‌های بسیاری مواجه شده است و زنان عملاً در بازار کار به حاشیه رانده شده‌اند.

با وجود این، طالبان سعی کرده است با مقابله با اشکال مختلف فساد، از جمله فساد در گمرک‌ها و مواد مخدر تا اندازه‌ای درآمد وجهه خود را بهبود ببخشد و این شاخصه‌ها در دوران طالبان بهبود یافته‌اند. کشت مواد مخدر در دوران طالبان با کاهش جدی مواجه بوده است. هرچند که این مسئله عملاً به تولید ناخالص ملی افغانستان ضربه می‌زند و همچنین، اقتصاد روستایی کشور را با مشکلاتی مواجه می‌کند؛ اما در ابعاد کلی و جهانی، عملاً این اقدام طالبان در ممنوعیت کشت مواد مخدر و جایگزین‌سازی آن یک عمل مثبت است. علاوه بر این در دوران طالبان به دلیل قطع کمک‌های بین‌المللی و تحریم‌ها افغان‌ها با دشواری‌های بسیار زیادی در تأمین مایحتاج خود مواجه شدند و این مسئله نیز در کنار سایر مؤلفه‌ها منجر به دامن‌زدن به فقر در افغانستان شده است. علاوه بر این، باید اشاره کرد که در دوران حضور طالبان در افغانستان فقر به و بدهی افغان‌ها به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای افزایش یافته است و درآمد مردم افغانستان به نصف کاهش یافته است و بخشی از خانوارهای افغان در تأمین مواد غذایی و سرپناه برای خود با مشکلات عدیده‌ای مواجه شده‌اند.

عملاً اگر از اقدامات طالبان در بعد داخلی در راستای کاهش سطح کشت مواد مخدر و مبارزه با فساد در گمرک‌ها فاکتور بگیریم، طالبان عملاً در همه فاکتورهای اقتصاد داخلی افغانستان تا به این لحظه ناموفق عمل کرده است. البته ذکر این مسئله ضروری است که همه کشورها در سال‌های اولیه استقرار، یک نظم جدید همواره با چالش‌های اقتصادی مواجه می‌شوند و نمی‌توان چند سال اول حاکمیت طالبان را به‌عنوان یک مبنا در راستای داوری کلی در رابطه با عملکرد اقتصادی طالبان در آینده مطرح نمود و البته باید به این موضوع نیز اشاره نمود که طالبان، یک اقتصاد سالم را از حکومت جمهوری تحویل نگرفته است و بخشی از مشکلات کنونی افغانستان در سوءمدیریت حکومت جمهوری ریشه دارد. مضاف بر آن مجموعه‌ای از عوامل از جمله نقش تحریم‌های بین‌المللی و قطع کمک‌های بین‌المللی افغانستان

و همچنین، سوءمدیریت خود طالبان به نزولی بودن شاخصه‌های اقتصادی داخلی افغانستان شکل داده است.

اما در رابطه با اقتصاد بین‌المللی و منطقه‌ای طالبان باید به این مسئله اشاره نمود که طالبان برخلاف اقتصاد داخلی افغانستان، منفعل عمل ننموده است و تا اندازه‌ای موفق عمل کرده و توانسته است تا اندازه‌ای مبادلات خود را با همسایگان افزایش دهد و تراز تجاری خود را با همسایگان به سمت مثبت‌تر شدن سوق بدهد و در بدبینانه‌ترین حالت توانسته است میزان مبادلات افغانستان در دوران جمهوری را حفظ نماید. پس از به قدرت رسیدن طالبان، پاکستان به یکی از بزرگ‌ترین شرکای تجاری با افغانستان مبدل شده است و بیشترین مبادلات را با افغانستان دارد که این مسئله شامل جمع واردات و صادرات می‌شود؛ اما ایران نیز با وجود کاهش در صادرات به افغانستان در دوران حاکمیت طالبان، در حال حاضر نیز بزرگ‌ترین تأمین‌کننده کالاهای مصرفی افغانستان است و از نظر صادرات کالاهای مصرفی به افغانستان رتبه نخست را دارا است؛ اما به دلیل کم بودن میزان واردات از افغانستان، مبادلات کل کم‌تری را نسبت به پاکستان دارا است در دوران حاکمیت طالبان در افغانستان توانسته است میزان صادرات محصولات کشاورزی و مواد خام خود را به همسایگان افزایش بدهد. این افزایش در رابطه با پاکستان و هند ملموس‌تر و در رابطه با چین و ایران کم‌تر است؛ اما روند افزایشی داشته است. باید این موضوع را نیز افزود که به نظر می‌رسد پاکستان و چین با یک شیب کند در حال جایگزینی با ایران و هند در اقتصاد افغانستان هستند.

در رابطه با ایران باید به این مسئله اشاره نمود که طالبان میزان واردات خود را از ایران تا اندازه‌ای کاهش و میزان صادرات خود را به ایران تا اندازه کمی افزایش داده است و تراز تجاری خود را با ایران مثبت‌تر کرده است. این موضوع در رابطه با هند ملموس‌تر است و طالبان در دوران حاکمیت خود، وارداتش را از هند به میزان قابل توجهی کاهش داده است و عملاً حضور هند را در بازار کالاهای مصرفی افغانستان کم‌رنگ کرده است؛ اما به میزان قابل توجهی صادرات خودش به هند را افزایش داده است و تراز تجاری خودش با هند را مثبت‌تر کرده است.

در رابطه با چین، طالبان به یک الگوی خام‌فروشی به چین روی آورده و توانسته است که بخشی از درآمد خود را از چین تأمین نماید، که البته برخی از تحلیل‌ها می‌گویند که آمارهای غیررسمی مبادلات چین و حکومت طالبان و صادرات مواد خام طالبان به چین بیشتر از پاکستان است. آمارهای رسمی می‌گویند که طالبان توانسته است با صادرات محصولات کشاورزی خود به پاکستان و هند و همچنین، خام‌فروشی به چین دو کشور میزان صادرات

خود به دو الی سه کشور افزایش بدهد؛ اما به دلیل کثرت واردات از پاکستان تراز تجاری افغانستان با پاکستان منفی تر شده است.

در کل، میزان وابستگی افغانستان به پاکستان در دوران طالبان نسبت به دوران جمهوری با افزایش مواجه بوده است و میزان وابستگی اقتصادی افغانستان به چین نیز در دوران طالبان نسبت به دوران جمهوری روند صعودی داشته است؛ اما میزان وابستگی به هند با یک شیب تند و ایران با یک شیب کندتر روند نزولی داشته است. هرچند در رابطه با ایران و سایر همسایگان به دلیل کاهش واردات کل دلاری افغانستان میزان حضور این کشورها از نظر درصد در اقتصاد افغانستان افزایش یافته است؛ اما از نظر دلاری دچار کاهش بوده است که این مسئله هم می تواند ناشی از تمایل طالبان و افزایش نفوذ پاکستان در افغانستان و هم ناشی از تحریم های بین المللی و کاهش درآمد افغانستان باشد. باید به این موضوع نیز اشاره نمود که شاید یکی از دلایل تمایل چین و هند در رابطه با برقراری روابط اقتصادی با افغانستان، ناشی از هراس هند و چین از ارتباط طالبان با اسلام گرایان هند و مسلمانان استان سین کیانگ باشد، که ممکن است این درهم تنیدگی اقتصادی در راستای ممانعت از مخاطرات امنیتی طالبان ایجاد شده باشد.

در حالت کلی، باید به این مسئله اشاره نمود که طالبان در شاخص های اقتصاد داخلی به جز مبارزه با فساد و مواد مخدر عملاً تا به این لحظه موفق عمل نکرده است؛ اما در رابطه با مبادلات خارجی اش با توجه به تحریم های بین المللی که پس از حکومت جمهوری علیه افغانستان وضع شد و تا اندازه ای توانسته است موفق عمل کند و این مسئله یک تضاد مضاعف در رابطه با اقتصاد درون مرزی و برون مرزی افغانستان در دوران طالبان است. در حالت کلی، می توان به عملکرد اقتصادی درون مرزی طالبان نمره منفی و بی عملکرد اقتصادی برون مرزی طالبان در سال های اول به قدرت رسیدنش نمره مثبت را قائل شد.

منابع و مأخذ

فارسی

حسین سخی زاده (۱۴۰۱). تجارت میان افغانستان و چین پس از فروپاشی جمهوریت و تأثیرات آن

بالای اقتصاد کشور. [اطلاعات روز](https://bit.ly/4esLniv). <https://bit.ly/4esLniv>

اداره مرکزی احصائیه و معلومات افغانستان، **سال نامه احصایوی (۱۳۹۹)**، کابل. سایت رسمی احصائیه

مرکزی. <https://bit.ly/4daVtn5>

اقتصاد سیاسی افغانستان در دوران پس از به قدرت رسیدن طالبان (۲۰۲۱-۲۰۲۴) □ ۱۲۵

اداره مرکزی احصائیه و معلومات افغانستان، کابل. **سالنامه احصایوی** (۱۴۰۰)، سایت رسمی احصائیه

مرکزی. <https://bit.ly/3zb5e6T>

شهرام پیرانی (۱۴۰۲). چشم‌انداز حضور اقتصادی چین در افغانستان تحت حاکمیت طالبان. مؤسسه

مطالعات ایران و اوراسیا، قابل دریافت از: <https://bit.ly/4d68sqh>

صدیقی، فردین احمد (۱۳۹۹)، **کسر بیلانس تجارت و تأثیرات آن بالای شاخص‌های اقتصاد ملی**،

قابل دریافت از: <https://bit.ly/4dZe32C>

مختاری هشی، حسین (۱۳۹۷). تبیین مفهوم ژئواکونومی (اقتصاد ژئوپلیتیکی) و توصیه‌هایی برای

ایران، **فصلنامه بین‌المللی ژئوپلیتیک**، ۱۴ (۵۰)، ۸۲-۵۶.

سایت

اقتصاد نیوز (۱۴۰۲). رابطه گرم در میدان تنش‌ها/ ایران و طالبان چگونه در تخاصم به آشتی رسیدند؟

قابل دریافت از: <https://bit.ly/3zREzMk>

ایریف نیوز (۱۴۰۳). روابط تجاری افغانستان و پاکستان کاهش یافته است. قابل دریافت از: <https://bit.ly/3Ydrl6y>

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقه‌ای (۱۴۰۲). مروری بر روابط اقتصادی افغانستان و پاکستان در

دوره امارت اسلامی شماره ۴۱۷ قابل دریافت از:

<https://csrskabul.com/wp-content/uploads/2023/10/Weekly-Analysis-Fa-417.pdf>

لاتین

Ahmadi·Belquis,Byrd (2023). "Afghanistan's Economy Once Again Nears the Precipice".

United states institute of peace.<https://bit.ly/4eHZGzT>

Byrd (2024).Ameliorating Afghanistan's Economic Weakness.**LAWFARE**.

<https://bit.ly/4eHuVuT>

Bruna Coelho Jaeger, Brites (2022). "Goeconomics in the light of International Political Economy: a theoretical discussion". **SCIMAGO INSTITUTIONS RANKINGS**.

<https://bit.ly/3XDr3UN>

Bremmer·Ian (2010). "The end of the free market: who wins the war between states and corporations?". **European View**. 9(2), 249–252. doi:10.1007/s12290-010-0129-z

ASEAN.insightturkey. <https://bit.ly/4efUyTy>

Britannica, T. Editors of Encyclopaedia (2024), "mercantilism". **Encyclopedia Britannica**. <https://bit.ly/3N1hmdW>

Clark, K (2022) "Taxing the Afghan nation: What the Taleban's pursuit of domestic revenues means for citizens, the economy and the state [Special report] ". **Afghanistan Analysts Network**. <https://bit.ly/3ZA0d2p>

Clayton,Christopher Matteo Maggiori Schreger, Jesse. (2023). "A framework for goeconomics". **Cepr**. <https://cepr.org/voxeu/columns/framework-geo-economics>

Claire Evans, Mary.(2022). "Taliban Plunge Afghans Into Economic Ruin". **Gallup**. <https://bit.ly/3TGEpPy>

- Dedeoğlu, Beril, Bilener, Tolga (2017). "Neo-Functionalist Regional Integration Theory Put to Test in Asia": **New Regionalism around India and**
- Dobrowolski, Waclaw . (2024) "Determinates and Prospects for the Development of the Economy in Afghanistan". **Humanities and Social Sciences**. Vol 31, No. 1 (2024), pp 49-63 Wits. (2020). Dates, fresh or dried exports to Afghanistan
- Esar Ahmad Bashir, Singh Gurlal, Younisi Hamidullah (2024). "Afghanistan Saffron and Potential for the Economy: An Overview of International Trade and Domestic Well Being". **Agricultural Reviews**. 45(2): 297-303. doi: 10.18805/ag.RF-290.
- Fred (2022). "Exports of Goods and Services for Afghanistan". (**AFGBXUSD**).FRED.<https://fred.stlouisfed.org/series/AFGBXUSD>
- Garamone, J. (2021). U.S. Completes Troop-Level Drawdown in Afghanistan, Iraq. **US Department of Defense**.
- Hakimi (2023). "Afghanistan Conducted \$779M Trade with India in 2023: Official". **tolonews**. <https://tolonews.com/business-186959>
- Hakim, Hameed. (2023). "Afghanistan's Outlook: Under Taliban Rule, the Economy Slumps as Taxation Income Rises". **BTI**. <https://bit.ly/4ep9yig>
- Joya, O. (2023). "Afghanistan Post-2021: The New Political Economy of Growth (Afghanistan Research Network Reflection)". **PeaceRep: The Peace and Conflict Resolution Evidence Platform**, University of Edinburgh
- Joya, O., & Rahimi, L. (2023). "A theory of religious grievance: Understanding the conflict in Afghanistan". **Politics and Religion Journal** 17 (1), pp. 161–179. <https://doi.org/10.54561/prj1701161>.
- Joya, O., Rougier, E., & Shome, S. (2022). "Understanding the Drivers of Poverty in Afghanistan". **Biruni Institute**.
- Kabulnews (2024). "Iran's export to Afghanistan reaches \$1.871bln". **Kabulnews**. <https://thekabultimes.com/irans-export-to-afghanistan-reaches-1-871bln/>
- Kaela Malig. (2023). "Afghanistan, Two Years After Taliban Repression and Humanitarian Crises Intensify". **frontline**. <https://to.pbs.org/4gDQz4R>
- Kaura, Vinay. (2024). Iran-Taliban ties: Pragmatism over ideology. **Middle East Institute**. <https://bit.ly/3ZJa6L9>
- Khoruk, Maria. (2024). "Illicit economies in Afghanistan under the Taliban". **Global initiative**. <https://bit.ly/4gHfmF9>
- Latif, L. A. (2019). "The tax collection capacity of Afghanistan: An answer in the light of rampant tax evasion practices. **Kardan Journal of Law**". 1 (1), 144–169. 10.31841/KJL.2021.8
- Mansfield, David, and Alcis (2024). "Nimroz and Samangan: A comparative case study of shifts in Afghanistan's political economy since the Taliban". Takeover. **EXCEPT**
- Mehran (2024). "Afghanistan: Two and a Half Years of Taliban". **Rule.8AMEDIA**. <https://bit.ly/3TLdiiM>
- Martiningui, Ana and Youngs, Richard (2011), "Geo-Economic Futures," in Challenges for European Foreign Policy in 2012: What kind of geo-economic Europe? **Madrid: FRIDE**
- Mmacrorends. (2024). "Afghanistan Exports 1960-2024" **macrorends**. <https://bit.ly/3ZFiuvl>
- Murtazashvili, J.B. (2022). "The Collapse of Afghanistan". **Journal of Democracy** 33(1), 40-54. <https://doi.org/10.1353/jod.2022.0003>.
- NSIA. (2023). Estimated Population of Afghanistan 2023-24. **National Statistics and Information Authority (NSIA)**, Afghanistan

- OEC. (2024). "Afghanistan/Pakistan". **OEC World The Observatory of Economic Complexity**. <https://bit.ly/3TIIQsm>
- Pe'er, Inbar. (2021). "Afghanistan's economy under the Taliban: the challenges ahead". **Atlantic Council**. <https://bit.ly/4dmEDBB>
- Ramezani Bonesh, Farzad (2024). "Afghan Taliban relations with Pakistan: challenges and prospects". **Mepei**. <https://bit.ly/3zAsbQS>
- Ramachandran, Veena & Kumar, Amit. (2024). "Afghan-Sino Relations: A Different Mindset. A Different Outcome?". **Georgetown**. <https://bit.ly/47KthWN>
- Rahimi, Lutfi. (2024). "The Silent Erosion of Afghanistan's Urban Middle Class: A Neglected Crisis". **The Diplomat**, <https://bit.ly/47Gnwtc>
- Reach (2021, October). "Whole of Afghanistan Assessment 2021". [MSNA household analysis]. <https://bit.ly/3TO2SSj>
- Ruchi Kumar. (2024). "Why has China recognized the Taliban's envoy to Beijing?". **Aljazeera**. <https://bit.ly/3TJyTLq>
- Schneider-Petsingerm Marian, Marianne (2016). *Geoeconomicexplained*. **Chatham House**. <https://bit.ly/47ECJLv>
- Statista. (2023). "Afghanistan: Export of goods from 2013 to 2023". **The Statistics Portal for Market Data, Market** <https://bit.ly/3BdP7Wz>
- Statista. (2023). "Afghanistan: Import of goods from 2013 to 2023". **The Statistics Portal for Market Data, Market**. <https://www.statista.com/statistics/262175/import-of-goods-to-afghanistan/>
- Statista. (2022). "Afghanistan: Inflation rate from 2006 to 2022". **The Statistics Portal for Market Data, Market**. <https://bit.ly/4ehrAms>
- Salehi, A.S., Blanchet, K., Vassall, A. et al. (2021). "Political economy analysis of the performance-based financing program in Afghanistan". **Glob Health res policy** 6, 9. <https://doi.org/10.1186/s41256-021-00191-6>
- Shahzad Paracha. (2023). "Pakistan, Afghanistan bilateral trade increase 35% to \$135.30 million in August 2023". **PAKISTAN TODAY**. <https://bit.ly/3N7YfP7>
- Shanthie Mariet D'Souza. (2024). "Where Do Taliban-Pakistan Relations Stand Now?". **The Diplomat** <https://bit.ly/4dn9tKg>
- SIGAR. (2021). "What we need to learn: lessons from twenty years of Afghanistan Reconstruction". **Special Inspector General for Afghanistan Reconstruction (SIGAR)**. <https://bit.ly/3XZohdO>
- Schneider, Henrique (2024). Beijing's motivation in China-Taliban relations. **Gisreportsonline**. <https://bit.ly/4drmmTI>
- Tehrantimes. (2022). "Iran's annual exports to Afghanistan exceed \$1.8b". **Tehran Times**. <https://bit.ly/4em21R6>
- Toloneewws. (2024). "Afghanistan-Pakistan Trade Agreement Extended Despite Ongoing Challenges". **tolonews**. <https://tolonews.com/business-189588>
- Trading Economics (20119). "Afghanistan Exports to Iran". **Trading Economics**. <https://tradingeconomics.com/afghanistan/exports/iran>
- Trading Economics (2021). "Iran Exports to Afghanistan. Trading Economics". **Trading Economics**. <https://tradingeconomics.com/iran/exports/afghanistan>
- Trading Economics (2023). "China Exports to Afghanistan". **Trading Economics**. <https://tradingeconomics.com/china/exports/afghanistan>
- Trading Economics (2023). "India Exports to Afghanistan". **Trading Economics**. <https://tradingeconomics.com/india/exports/afghanistan>

- Trading Economics. (2023). "India imports from Afghanistan. Trading Economics", **Trading Economics**.<https://tradingeconomics.com/india/impports/afghanistan>
- Trading Economics (2023). "Pakistan Exports to Afghanistan".**Trading Economics**.
<https://tradingeconomics.com/pakistan/exports/afghanistan>
- Trading Economics (2023). "Pakistan Imports from Afghanistan".**Trading Economics**.
<https://tradingeconomics.com/pakistan/imports/afghanistan>
- Trading Economics (2023). Afghanistan Imports. **Trading Economics**.<https://tradingeconomics.com/afghanistan/imports>
- Trading Economics (2023). "India Imports from Afghanistan. Trading Economics".
Trading Economics <https://bit.ly/47Lc144>
- Trading Economics. (2024). "Afghanistan GDP Annual Growth Rate". **Trading Economics**. <https://bit.ly/47JvG4f>
- Trading Economics. (2023). "Afghanistan Exports to Pakistan".**Trading Economics**.
<https://bit.ly/47MgiEm>
- United Nations (2023). "Afghanistan's economy has 'basically collapsed". **UNDP. United Nations**. <https://news.un.org/en/story/2024/03/1147387>
- Van Wieringen, Kjeld and Claustre, Julie (2023). "Future of Sino-Afghan relations Impacts on EU interests and strategic autonomy. Future of Sino-Afghan relations Impacts on EU interests and strategic autonomy". **Policy Foresight** Unit PE 747.434 – July 2023
- William Byrd. (2023). "Two Years into Taliban Rule, New Shocks Weaken Afghan Economy". **United states institute of peace**. <https://bit.ly/3ZECvC0>
- World Bank (2019). "Afghanistan: Public Expenditure Update".**The World Bank**". <https://bit.ly/4epajb6>
- Worldbank (2023). "Afghanistan Economic Monitor ".**Worldbank**, October 2023.
<https://bit.ly/4dpFVf4>
- Worldbank. (2024). "Afghanistan Economic Monitor ".**Worldbank**, January 2024.
<https://bit.ly/3Bi7REt>
- Wits (2020). "Afghanistan TradeFlow".**World Integrated Trade Solution (WITS)**.
<https://bit.ly/3zp5G1v>
- Yousafzai, Fawad. (2023). "Pak, Afghanistan bilateral trade grown by 12pc".**The Nation**.
<https://www.nation.com.pk/17-Jul-2023/pak-afghanistan-bilateral-trade-grown-by-12pc>
<https://bit.ly/4dpHFFj>.